

УДК 658:338.45

Буркова Л.А., старший викладач
кафедри обліку, аналізу, аудиту і адміністрування підприємств ГМК,
ДВНЗ «Криворізький національний університет»

СУТНІСТЬ ТА ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

У публікації підлягають розгляду питання щодо визначення сутності понять «результат діяльності», «економічний результат», «ефект» та «ефект економічний». Запропоновано власне визначення категорії «економічні результати» та удосконалена методика комплексної оцінки економічних результатів діяльності підприємств, що дозволяє уникнути подвійного врахування прибутку в показнику.

Ключові слова: результат, фінансовий результат, прибуток, економічний результат, ефект, економічний ефект, оцінка економічних результатів.

Burkova L.

NATURE AND APPROACHES TO EVALUATE THE ECONOMIC PERFORMANCE OF ENTERPRISES

In a publication subject consideration of question in relation to determination of essence of concepts «result of activity», a «economic result», «effect» and «effect, is economic». Own determination of category is offered «economic results» and improved method of complex estimation of economic results of activity of enterprises, that allows to avoid the double account of income in an index.

Keywords: result, financial result, income, economic result, effect, economic effect, estimation of economic results

Буркова Л.А.

СУЩНОСТЬ И ПОДХОДЫ К ОЦЕНКЕ ЭКОНОМИЧЕСКИХ РЕЗУЛЬТАТОВ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ

В публикации подлежат рассмотрению вопроса относительно определения сущности понятий «результат деятельности», «экономический результат», «эффект» и «эффект, экономический». Предложено собственное определение категории «экономические результаты» и усовершенствованная методика комплексной оценки экономических результатов деятельности предприятий, что позволяет избежать двойного учета прибыли в показателе.

Ключевые слова: результат, финансовый результат, прибыль, экономический результат, эффект, экономический эффект, оценка экономических результатов.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. В процесі формування ринкових відносин характерною особливістю управління підприємствами є підвищення вимог до ефективності виробництва. В сучасних умовах господарювання підприємство не спроможне забезпечити своє існування на ринку, якщо воно не є економічно ефективним. Проведені на підприємствах гірничорудної промисловості процеси приватизації та реструктуризації спричинили зміну структури управління і зацікавленість власників у кінцевих результатах діяльності, що найповніше характеризують діяльність підприємства. Відсутність єдності серед науковців у поглядах на трактування сутності та видів результатів діяльності підприємства призвело до того, що найчастіше результат діяльності підприємства науковцями ототожнюється з фінансовим результатом діяльності, що характеризують прибутком або збитком.

Отже, на сьогодні сутність поняття «результати діяльності підприємства» недостатньо вивчена категорія. Ще менш дослідженим є поняття «економічні результати», що обумовлює удосконалення теоретичного та методичного інструментарію інтерпретації, оцінки та аналізу економічних результатів діяльності підприємства.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми.

Теоретичні засади щодо визначення результатів діяльності підприємства та методик їх оцінки розглядалися в багатьох наукових працях вітчизняних і зарубіжних вчених, зокрема: О.І. Амоша, В.Г. Андрійчук, Т.Г. Бень, Т.Б. Берднікова, І.О. Бланк, З. Боді, Є.Ф. Брігхем, О.М. Вакульчик, Л.М. Варава, Дж. К. Ван Хорн, С.Б. Довбня, Д. Дойл, О.М. Жовна, Р. Каплан, В.Є. Козак, В.В. Ковальов, М.Н. Крейніна, Н.М. Кругла, Л.О. Лігоненко, О.М. Молодецька, Є. Нікбахт, В.В. Новожилов, В.Я. Нусінов, С.Ф. Покропивний, В.П. Савчук, С.Я. Салига, Є.М. Сич, А.М. Турило, К. Уолш, М.Г. Чумаченко, О.Д. Шеремет, Дж. К. Шим та інші.

Цілі статті. Сьогодні методи вимірювання результатів діяльності є однією з найголовніших проблем економічної науки і практики. Застосування не вірних методів спрямовує господарську діяльність до зайвих витрат, до очікування уявних результатів, сприяє виникненню протиріч між фактичними та плановими витратами.

Значення методів вимірювання результатів діяльності пояснюється тим, що вирішення будь-якого економічного питання пов'язано з вимірюванням результатів. Отже, правильність вирішення всіх економічних питань залежить від правильності вимірювання результатів діяльності.

Виходячи з наведеного у статті запропоновані шляхи удосконалення методики комплексної оцінки економічних результатів діяльності підприємств, а також удосконалено понятійний апарат категорій «економічний результат».

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Відомо, що принципам і методам розрахунку результатів діяльності присвячено багато наукових праць. Однак і сьогодні вимірювання результатів діяльності підприємства є досить актуальним питанням, що обумовлено відсутністю єдності серед науковців у поглядах на трактування їх сутності та видів.

Так, автор роботи [15] характеризує результат як загальний термін, що охоплює різні економічні та зовнішньоекономічні наслідки функціонування економічних систем та виокремлює наступні тлумачення терміну «результат»:

- вимірний чи оцінений обсяг продукції, виготовленої у процесі функціонування системи;
- різниця між корисною частиною випуску системи – її продуктом та витратами ресурсів на його виготовлення;
- задоволення суспільних потреб у тих чи інших благах, тобто збільшення сукупної суспільної корисності.

Результат діяльності характеризується як виконання поставлених перед організацією цілей шляхом ефективного і продуктивного використання ресурсів у роботі [7].

Підкреслюють, що на сьогодні серед науковців не вирішеним є питання стосовно того, що вважати результатами виробництва, а що – витратами, які зумовили появу цих результатів та узагальнив найбільш аргументовані праці автори роботи [12] виокремили три підходи до визначення результату діяльності підприємства, а саме:

1. Фінансово-економічні результати, які виступають оцінкою діяльності підприємства і полягають у виявленні прибутку як частини додаткової вартості, створеної і реалізованої, готової до розподілу.

2. Результат діяльності підприємства зводиться до ефекту, який визначається як різниця між величиною умовного економічного результату і повними витратами на реалізацію заходу, який викликав ефект. Ефект має значення результату зміни стану певного об'єкта, зумовленої дією зовнішнього чи внутрішнього факторів.

3. Ефективність (результативність) діяльності визначається співвідношенням між результатами діяльності підприємства і використаними для одержання цих результатів ресурсами підприємства (витратами). Ефективність підприємства являє собою комплексну оцінку кінцевих результатів використання активів підприємства за певний період часу.

Фундаментально формування різних видів результату діяльності підприємства, на нашу думку, досліджено у роботі [30]. Авторська думка полягає в тому, що методологія формування показників результативності, ефективності і продуктивності залежить від економічного змісту їх чисельників та знаменників. Виходячи з цього припущення виокремлено дві складові результатів діяльності підприємства:

1) виробничий результат (або результат виробництва);

2) ринковий результат:

- проміжний результат;
- умовно-кінцевий результат;
- кінцевий результат.

Також авторами [30] виокремлено ринковий економічний ефект, що також поділений на три складові:

- проміжний економічний ефект (авторами характеризується обсягом реалізованої продукції (робіт, послуг));

- умовно-кінцевий економічний ефект (авторами характеризується прибутком до оподаткування);

- кінцевий економічний ефект (авторами характеризується чистим прибутком).

Автори наголошують на тому, що: «тільки ринковий попит на виготовлену продукцію є базою здійснення подальшого головного ринкового акту «купівлі – продажу» для кожного суб'єкта господарювання і на цій основі перетворення «виробничого результату» в «ринковий результат» або, іншими словами, «продукту» в «ринковий економічний ефект», бо головна мета підприємства – це одержання економічного ефекту у формі прибутку» [30].

У роботі [14] приймається, з чим ми погоджуємось, що за своїм економічним змістом ринкові результати є синонімом економічних, обґрунтовуючи це подальшим розглядом авторами [30] економічного ефекту й економічної ефективності.

Отже, науковцями серед показників оцінки результатів діяльності виокремлюється економічний результат діяльності, але при цьому немає єдиного погляду на його сутність.

Так, автори роботи [27, с. 14] вважають, що в узагальненому вигляді економічні результати господарської діяльності підприємств характеризує прибуток.

В якості економічного результату розглядає кінцевий продукт, під яким розуміється не обсяг виготовленої продукції, а прибуток автор роботи [15].

Автор роботи [8, с. 30] вважає, що економічні результати підвищення ефективності використання ресурсів виражаються у зростанні прибутковості.

Економічний результат характеризується як загальний (брутто) результат (дохід, виручка) у роботі [12]. Поняття «економічний результат» авторами розглядається як «умовне поняття». При цьому залежно від економічного змісту і цільового призначення види економічних результатів представлені наступною класифікацією:

1. Економічні результати, що можуть бути виражені як у натуральному, так і у вартісному виразі:

- обсяг випуску валової і товарної продукції;
- обсяг кінцевої продукції;
- чиста продукція (валовий дохід).

2. Економічні результати, виражені у вартісному виразі:

- чистий дохід;
- прибуток.

Вважають, що економічний результат функціонування підприємства виражається у величині отриманого прибутку (збитку) та зміни обсягу власного капіталу, що можуть відбутися внаслідок здійснення певних господарських операцій, але які не впливають на величину фінансового результату автори роботи [5]. До таких операцій автори відносять безкоштовне отримання основних засобів, дооцінку необоротних активів тощо.

Але, на наш погляд, це не є економічним результатом діяльності, а є результатом операційної та інвестиційної діяльності.

Автор роботи [29, с. 13] наголошує, що економічний результат – підсумок розвитку економічної системи в цілому або окремих її елементів, поза зв'язком з витратами він не може характеризувати успішність їх функціонування.

У роботі [2] автор зазначає, що економічні результати фінансово-господарської діяльності підприємства відображають в цілому ефективність використання його економічного потенціалу, що включає кадровий, технічний, виробничий і фінансовий потенціал і характеризує загальні можливості, а також конкретні види економічної діяльності підприємства. Автор наголошує, що на результати економічної діяльності підприємства впливають рівень беззбитковості, ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості і виокремлює наступні економічні результати фінансово-господарської діяльності підприємства:

1. Обсяг виготовленої продукції.
2. Обсяг реалізованої продукції.
3. Валовий дохід.
4. Прибуток.
5. Вартість майнового комплексу підприємства.

Також автор [2] зазначає, що економічні результати роботи підприємства:

1. Залежать від конкурентоспроможності, попиту на продукцію (роботи, послуги), рівня рейтингу, ділової активності та ділової репутації;

2. Пов'язані з ефективністю використання економічних методів управління, дія яких полягає у широкому застосуванні економічних регуляторів (важелів), але оцінити їх вплив на результати фінансово-господарської діяльності підприємств досить складно, оскільки вони суперечливі в своїй основі;

3. Характеризуються розподілом і використанням прибутку.

Таким чином, поняття «економічний результат» на сьогодні є досить дискусійним, адже відсутня єдність у поглядах науковців на його тлумачення. Підсумовуючи наведене, можна зробити висновок, що здебільшого економічний результат характеризується:

- прибутком [8, 15, 27, 29];
- чистим доходом (виручкою) від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг або прибутком [12];
- величиною отриманого прибутку (збитку) та зміною обсягу власного капіталу [5].

Але, на нашу думку, не можна ототожнювати економічний результат з прибутком підприємства. Вважаємо для подальших досліджень важливою класифікацію економічних результатів діяльності підприємства, запропоновану у роботі [14], у якій визначено, що економічний результат характеризується наступні складові:

1. Виручка від реалізації продукції.
2. Собівартість реалізованої продукції.
3. Економічний ефект.
  - 3.1. Приріст власного капіталу.
  - 3.2. Запас економічної міцності.
  - 3.3. Прибуток.
    - 3.3.1. Фінансові результати.
    - 3.3.2. Валовий прибуток.
    - 3.3.3. Маржинальний прибуток.
    - 3.3.4. Інші види прибутку.

Отже, за наведеною класифікацією:

- економічний результат може характеризуватися виручкою від реалізації продукції, собівартістю реалізованої продукції та економічним ефектом;
- економічний ефект може характеризуватися приростом власного капіталу, запасом економічної міцності та прибутком;
- прибуток може характеризуватися фінансовим результатом, валовим прибутком, маржинальним прибутком та іншими видами прибутку.

Таким чином, для подальшого дослідження доцільним вважаємо детальніше розглянути сутність понять «економічний ефект».

З метою визначення сутності поняття «економічний ефект» доцільно розпочати з тлумачення дефініції «ефект» науковцями.

Так, автори робіт [19, с. 55] та [28, с. 213] наголошують на тому, що ефект – це результат.

Вважає, що ефект – це результат, що досягається за рахунок здійснення різних видів діяльності або проведення окремих заходів і операцій автор роботи [3, с. 380-381). При цьому автор зазначає, що ефект може виражатись у додатковій сумі отриманого валового або чистого доходу; у розмірі зниження витрат; в отриманні додаткового балансового (валового), маржинального або чистого прибутку; у сумі приросту ринкової вартості підприємства, у розмірі чистого грошового потоку тощо.

Поділяють думку, що ефект – це досягнутий результат у його матеріальному, грошовому та соціальному вираженні автори робіт [6, 17, 26].

Характеризує ефект як кінцевий результат, що може вимірюватись сумою прибутку, доданої вартості, економією ресурсів (витрат) як сукупних, так і окремих елементів автор роботи [29, с. 13].

Зазначено, що ефект – це різниця між вартістю продукту і витратами на його виробництво у роботі [15, с. 421]. Але, на наш погляд, дане визначення характеризує не ефект, а собівартість продукту.

Таким чином, поняття «ефект» науковцями здебільшого характеризується як результат, досягнутий результат або кінцевий результат. Але, як відомо, це не є ідентичними поняттями, це дві окремі дефініції. Ототожнення понять «ефект» та «результат», у свою чергу, призводить до ототожнення понять «ефективність» та «результативність» та викликає плутанину у їх змісті.

Достатньо неординарним є погляд на сутність поняття «ефект» авторів роботи [16, с. 194], які вважають, що термін ефект має значення певної частини загального результату, як наслідку зміни стану певного об'єкта, зумовленої дією зовнішнього або внутрішнього фактора». Автори акцентують на тому, що ефект – це дельта, приріст

деякої змінної або різниця її попереднього і наступного значень. Значення цієї дельти може бути як додатнім, так і від'ємним або взагалі нульовим. Подібно до цього й ефект може бути як позитивним, коли зміни є корисними, так і негативним, коли зміни деструктивні, або нульовим, коли змін немає.

У науковій літературі виокремлюється поняття «ефект економічний», але на сьогодні сутність цього поняття також є дискусійною (табл. 1).

Таблиця 1

Підходи до визначення поняття «ефект економічний»

Автори	Тлумачення терміну
Ковалев В.В., Волкова О.Н.	Показник, що характеризує результат діяльності. Це абсолютний, об'ємний показник, його можна сумувати у просторі і часі. Залежно від рівня управління, галузевої належності об'єкта та інших параметрів в якості показника ефекту використовують показники ВВП, національного доходу, валової продукції, прибутку, валового доходу від реалізації товарів тощо [10, 11].
Соркин С.Л.	Певна форма результату – кінцевий результат, що відображає зміну рівноваги двох протилежностей (підсумків розвитку у вигляді доходу і витрат, необхідних для його досягнення). Саме ця обставина відрізняє ефект від результату, підкреслюючи його здатність характеризувати успішність функціонування економічної системи [29, с. 13].
Андрійчук В.Г.	Корисний кінцевий результат господарської діяльності з лише йому притаманною сутністю [1, с. 28].
Мочерний С.В.	Позитивний результат економічної діяльності, який вимірюється переважанням доходів над витратами або витратами над доходами. У разі перевищення доходів над витратами отримуємо позитивний ефект; витрат над доходами – негативний. Під поняттям «економічний ефект» також розуміють наслідки впливу певного економічного процесу, впливу окремих структурних елементів на результативність функціонування економічної системи. Якщо результати економічної діяльності впливають на соціальні, правові, політичні, національні процеси, виникає соціально-економічний ефект. Розрізняють річний економічний ефект, інтегральний (враховує результати за кілька років) та чистий (зіставляються лише чисті доходи – з урахуванням сплати податків тощо) [17, с. 217].
Коноплицький В.А., Філіна Г.І., Корнієнко С.А., Олійник В.Я., Гончаров С.М., Кушнір Н.Б.	Показник результативності господарської діяльності у формі різниці між її результатами і витратами всіх ресурсів. В якості економічного ефекту виступає прибуток від господарської діяльності, але ним може бути також підвищення продуктивності праці, зростання вартісної оцінки продукції і інші показники [13, с. 144], [9, с. 118], [6, с. 126].
Лопатников Л.І.	Різниця між результатами економічної діяльності і витратами, понесеними для їх отримання і використання [15].
Козак В.Є., Христинич Г.О.	Чистий (нетто) результат (зокрема, прибуток) [12, с. 8].

Таким чином, погляди науковців, наведені у табл. свідчать, що кожен автор має індивідуальний підхід до визначення сутності поняття «економічний ефект», є неоднозначними, що зумовлено різними цілями аналізу, сферою та глибиною досліджень даної категорії. В основному всі визначення зводяться до тлумачення економічного ефекту як:

- показника, що характеризує результат діяльності [10, 11];
- кінцевий результат діяльності [1, 29];
- позитивний результат економічної діяльності [17];
- показник результативності господарської діяльності у формі різниці між її результатами і витратами всіх ресурсів [6, 9, 12, 13, 15].

Ототожнюються поняття «економічний результат» та «ефект», під якими розуміється кінцевий результат виробництва і зміна його ресурсів, що вимірюється у вартісній формі показниками обсягу випуску продукції, прибутку, економії виробничих ресурсів або витрат у роботі [18].

Узагальнюючи наведене необхідно зазначити, що ефект може вимірюватись в матеріальному, соціальному та грошовому виразі. Класичною є думка науковців, яку ми поділяємо, що ефект, виражений у вартісній (грошовій) формі є економічним ефектом.

Підсумовуючи розглянуті аспекти сутності економічного ефекту, підкреслимо, що економічний ефект є достатньо ємким поняттям та включає в себе фінансовий результат. А фінансовий результат, у свою чергу, є однією з характеристик прибутку підприємства.

Таким чином, на підставі проведеного теоретичного аналізу можна зробити наступні висновки:

1. На сьогодні сутність поняття «результати діяльності» недостатньо вивчена категорія. Найчастіше результат діяльності науковцями ототожнюється з фінансовим результатом, який, здебільшого, характеризують прибутком або збитком підприємства.

2. Ще менш дослідженим, ніж категорія «результати діяльності» є поняття «економічні результати», що обумовлює удосконалення теоретичного та методичного інструментарію, оцінки та аналізу економічних результатів діяльності підприємства.

За результатами проведеного дослідження пропонуємо власне визначення дефініції «економічний результат», а саме: «економічний результат – це інтервальний показник, виражений в грошовій (вартісній) формі, що відображає кінцевий результат діяльності підприємства на певний момент часу та враховує розмір прибутку та структуру фінансового стану підприємства».

Існує велика кількість загальновідомих та авторських методик [2, 10, 11, 19, 20, 21, 22, 23,], в яких визначається комплексний фінансово-економічний результат діяльності підприємства. При цьому в усіх методиках враховується і фінансовий стан, і прибуток. Очевидним є те, що розмір прибутку або збитку впливає на фінансовий стан, відповідно, і на розмір пасивів і активів підприємства.

Однак, на наш погляд, це не зовсім коректно, так як наявність прибутку на підприємстві обумовлює додатковий грошовий потік, котрий впливає на зміну фінансового стану, в той час як для кожного суб'єкта господарювання зростає необхідність об'єктивної оцінки фінансового стану.

Автор роботи [24, с. 100] наголошує на тому, що фінансовий стан підприємства впливає на розмір отриманого прибутку. Отже, якщо фактичні показники фінансового стану гірші, ніж прийняті нормативи, то підприємство, як наслідок, не доотримує прибуток.

Відповідно, розмір прибутку впливає на оцінку фінансового стану.

Висновки. Враховуючи наведене, вважаємо необхідним удосконалення існуючих методик оцінки економічних результатів діяльності підприємств.

Отже, ми поставили перед собою задачу визначити рівень фінансового стану за умови, що підприємство не отримало прибуток або збиток в оцінюваному періоді.

Враховуючи наведене вважаємо необхідним розробити методику оцінки фінансового стану, застосування якої, на відміну від існуючих методик, дозволить вилучити складову прибутку або збитку та визначити рівень фінансового стану за умови беззбитковості діяльності підприємства у оцінюваному періоді.

Оцінку економічних результатів діяльності підприємства пропонуємо визначати шляхом розрахунку та інтерпретації удосконаленого комплексного показника, що враховує як прибуток підприємства, так і зміну його фінансового стану, визначену без

урахування складової прибутку, що дозволить уникнути подвійного врахування прибутку в показнику та комплексно оцінити економічний результат діяльності підприємства [25].

У зв'язку з наведеним розрахунок запропонованого показника комплексної оцінки економічного результату потребує розробки економіко-математичних моделей коригування різних видів прибутку залежно від особливостей їх формування та з урахуванням відмінностей у принципах їх розподілу до умови беззбитковості діяльності підприємства, що дозволять визначити фінансовий стан підприємства у вартісному виразі без впливу на нього прибутку або збитку [4].

Таким чином, запропонована удосконалена методика комплексної оцінки економічного результату діяльності підприємства, на наш погляд, дозволить здійснити дійсну оцінку економічного результату підприємства, що є дуже важливим питанням, адже вона є підґрунтям для прийняття подальших управлінських рішень.

Список використаних джерел:

1. Андрійчук В.Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз: Монографія.-К.: КНЕУ, 2005.-292 с.
2. Бердникова Т.Б. Анализ и диагностика финансово-хозяйственной деятельности предприятия. – М.: ИНФРА-М, 2001. – 215 с.
3. Бланк И.А. Словарь-справочник финансового менеджера.-К: «Ника-Центр», 1998. – 480 с.- (Серия «Библиотека финансового менеджера»; Вып. 1.
4. Буркова Л.А. Оцінка економічних результатів діяльності підприємства з урахуванням структури його фінансового стану // Інвестиції: практика та досвід. 2014. - №6. – с. 79-89.
5. Вінярська М.Р., Пилипенко Л.М. Економічна сутність результатів діяльності підприємства [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/16474/1/268-V%D1%96njarska-457-458.pdf>
6. Гончаров С. М., Кушнір Н. Б. Тлумачний словник економіста / за ред. проф. С. М. Гончарова. - К.: Центр учбової літератури, 2009. - 264 с.
7. Дафт Р. Менеджмент. 6-е изд. / Пер. с англ. – СПб.: Питер, 2007. – 864 с.: ил. – (Серия «Классика МВА»).
8. Драган О.І. Управління конкурентоспроможністю підприємств: теоретичні аспекти. Монографія. – К.: ДАКККіМ, 2006. – 160 с.
9. Економічний термінологічний словник-довідник: економіка, фінанси, менеджмент / За заг. ред. С.А. Корнієнка і В.Я. Олійника. – Дніпропетровськ, Дніпропетр. держ. фін. акад., 2013. – 460 с.
10. Ковалев В.В. Волкова О.Н. Анализ хозяйственной деятельности предприятия.- М.: ПБОЮЛ Гриженко Е.М., 2000.- 424с.
11. Ковальов В.В. Введение в финансовый менеджмент. – М.: Финансы и статистика, 2006. – 768 с.: ил.
12. Козак В.Є. Економічні результати як елемент оцінки діяльності підприємства / В.Є. Козак, Г.О. Христинч // Вісник Хмельницького національного університету. - 2009. - №6. Т.2.. - С. 7-11.
13. Коноплицький В.А., Філіна Г.І. Економічний словник. Тлумачно-термінологічний. – К.: КНТ, 2007. – 580 с.
14. Кругла Н.М. Особливості визначення та обґрунтування оцінки економічних результатів діяльності підприємств // Актуальні проблеми економіки. – 2004 – №5(35). – С. 104-109.
15. Лопатников Л.И. Экономико-математический словарь: словарь современной экономической науки. - 5-е изд., перераб. и доп. - М.: Дело, 2003. - 520 с.
16. Мороз О.В., Теорія конфліктів в контексті побудови загальної моделі ефективності сучасного підприємства : монографія / О.В. Мороз, О.А. Сметанюк, О.В. Лазарчук. – Вінниця: ВНТУ, 2010. – 256 с.
17. Мочерний С.В., Ларіна Я.С., Устенко О.А., Юрій С.І. Економічний енциклопедичний словник: У 2 т. Т.1 / За ред. С.В. Мочерного. - Львів: Світ, 2005.-616 с.
18. Надтока Т.Б. Сущность понятия «социальные результаты деятельности предприятия» и их классификация / Т.Б. Надтока, Е.В. Смирнов // Вісник ДонНТУ. Серія: економічна, 2007. - №32. – с. 94-101.
19. Новожилов В.В. Проблемы измерения затрат и результатов при оптимальном планировании. – М.: Издательство «Наука», 1972. – 435 с.
20. Нусинов В.Я. Основы экономической оценки эффективности деятельности предприятий в условиях кризиса неплатежем. – Кривой Рог: Минерал, 1997. – 190 с.
21. Нусинов В.Я., Лобов С.П., Жовна О.М., Нусинова Я.В. Оцінка економічних результатів діяльності підприємств корпоративного типу: Монографія. – Кривий Ріг: Книжкове видавництво Кіреєвського, 2012. – 270 с.
22. Нусинов В.Я., Темченко А.Г., Кругла Н.М., Нусинова О.В. Оцінка економічних результатів діяльності гірничо-збагачувальних підприємств: Монографія. – Кривий Ріг: Видавничий дім, 2007. – 188 с.
23. Нусинов В.Я., Турило А.М., Нусинова О.В., Кругла Н.М. Удосконалення методів оцінки ефективності функціонування підприємств: Монографія. – Кривий Ріг: Видавничий дім, 2007. – 135 с.
24. Нусинова О.В. Оцінка фінансової безпеки підприємств: монографія / О.В. Нусинова. - Кривий Ріг: Діоніс (ФО-П Чернявський Д.О.), 2011. – 192 с.
25. Нусинова Я.В., Буркова Л.А. Методичні основи інтегральної оцінки ефективності діяльності підприємств. // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. 2013. - №2 (70). – с. 170-175.

26. Райзберг Б.А., Лозовский Л.М., Стародубцева Е.Б. Современный экономический словарь. – М.:ИНФРА-М., 1997. – 496 с.
27. Салига С.Я., Салига К.С., Кирилова Л.И., Скачкова О.В. Удосконалення методів оцінки ефективності діяльності підприємств. – Запоріжжя: ГУ «ЗІДМУ», 2007. – 56 с.
28. Сериков А.В. Эффективность хозяйственной деятельности: определение, измерение, синергетическое управление // Экономічний вісник Донбасу, 2011. - №2 (24). – С. 212-219.
29. Соркин С.Л. Эффективность внешнеэкономической деятельности: понятие, измерение и оценка : моногр. / С.Л. Соркин. – Гродно : ГрГУ, 2011. – 130 с.
30. Турило А.М. Економічна сутність і особливості формування статичних показників результативності, ефективності і продуктивності / А.М. Турило, А.А. Турило // Экономічний вісник НГУ. – 2004. – №4. – С.41- 45.